

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ แต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมเฉพาะที่เป็นของตนและสืบทอดต่อไปยังชนรุ่นหลัง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ทั้งในด้านวิถีการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาในการทำมาหากิน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นรากฐานของการสร้างความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรีเกียรติภูมิและความภาคภูมิใจร่วมกัน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับวัฒนธรรมความตอนหนึ่งว่า

“...งานด้านการศึกษาศิลปวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา และจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุ องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป...”

(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537)

วัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จินตนาการ และพฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ในการถ่ายทอดพฤติกรรมและพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ และความเป็นผู้ตื่นตัว ต่อความแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต ซึ่งจากความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทย รัฐบาลจึงได้มีนโยบายในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยตลอดมา ดังนัยที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้ง 14 ฉบับที่ผ่านมาว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ” และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญแก่งานวัฒนธรรมของชาติ โดยระบุไว้ในหมวด 3 มาตรา 46 หมวด 4 มาตรา 69 และหมวด 5 มาตรา 81 ดังนี้ “บุคคลย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรม พินิจ ปกป้อง สืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรัฐต้องจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง

ทางเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งสร้างเสริมและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541)

ประเทศไทยซึ่งเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมนั้น นับตั้งแต่อดีตการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนภายในประเทศ มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของประเทศไทยที่โดดเด่นที่สุดก็คือ การมีชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่ในเขตภาคเหนือเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากข้อมูลของกรมการปกครองระบุว่าชาวไทยภูเขา 10 เผ่า เป็นจำนวน 873,713 คน ประกอบด้วยเผ่ากะเหรี่ยง(ปกากะญอ) ชมุ ถิ่น มลาบรี(ผีตองเหลือง) มูเซอ(ลาฮู) แม้ว(ม้ง) เย้า(เมี่ยน) ลัวะ ลีซอ(ลีซู) และอีก้อ(ฮาฮา) โดยอาศัยอยู่ตามพื้นที่ 20 จังหวัดของประเทศไทย คือ จังหวัดกาญจนบุรี กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก น่าน ประจวบคีรีขันธ์ พะเยา พิษณุโลก เพชรบุรี เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เลย ลำปาง ลำพูน สุโขทัย สุพรรณบุรี และอุทัยธานี (กรมประชาสัมพันธ์, 2541)

ชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ เหล่านี้มีวัฒนธรรม อันได้แก่ ภาษา ความเชื่อ โลกทัศน์ที่แตกต่างไปจากคนไทยอันเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ และมีวิถีการดำรงชีวิตที่ค่อนข้างอิสระ โดยไม่ผูกพันกับกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทยมากนัก เนื่องจากสังคมไทยมักมองชาวไทยภูเขาเป็นคนอื่น โดยไม่ได้ให้ความสนใจเรียนรู้หรือพยายามทำความรู้จักกับกลุ่มชนเหล่านี้ ทั้ง ๆ ที่ชาวไทยภูเขาบางกลุ่ม เป็นชาวพื้นเมืองดั้งเดิม และมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสังคมไทยอย่างแนบแน่น แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยจะมองภาพลักษณ์ของชาวไทยภูเขาในด้านลบ ด้วยการนำปรากฏการณ์ที่พบเห็นบางอย่างมาสรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด โดยการกล่าวโทษชาวไทยภูเขาว่า เป็นตัวการสำคัญของปัญหาการทำลายแหล่งต้นน้ำ ปัญหายาเสพติด และปัญหาทางการเมือง

อคติของคนไทยพื้นราบที่มีต่อชาวไทยภูเขาจึงได้ฝังรากลึก เพราะค่อย ๆ ถูกสร้างขึ้นมากในกระบวนการสถาปนารัฐชาติไทยที่เน้นความเป็นรัฐเดี่ยว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติและการรวมศูนย์อำนาจ โดยไม่ยอมรับประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ๆ จนกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งเรื่อยมา ดังนั้นเมื่อรัฐบาลได้เข้าไปดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือชาวไทยภูเขาอย่างเป็นระบบในปี พ.ศ. 2502 และได้

ประกาศใช้นโยบายเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาโดยเรียกว่า นโยบายรวมพวก (Integration Policy) ในปี พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นนโยบายที่เปิดโอกาสให้ชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ อารังรักษาเอกลักษณ์ทางด้าน ภาษา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้ นโยบายดังกล่าวที่ ดำเนินการโดยรัฐ จึงกลายเป็นนโยบายที่ทุ่มเทความพยายามในการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตให้ทัดเทียมกับคนไทยโดยทั่วไป เพื่อให้ชาวไทยภูเขามีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย และมีความรู้สึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับคนไทย อันเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ (กรมการปกครอง, ม.ป.ป.)

ความพยายามในการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวไทยภูเขาจากรัฐที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทยภูเขาอย่างมาก เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราเข้า ครอบงำหมู่บ้านแทนระบบเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพ (Subsistence System) การเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายในหมู่บ้านชาวไทยภูเขา เมื่อชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ รับเอาปรัชญาวัตถุนิยม ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาสู่ความทันสมัย ทำให้เกิดค่านิยมในการสะสมความมั่งคั่งทางวัตถุ ด้วยการแสวงหาเงินตราจากการเข้ามาขายแรงงานในเมือง เป็นผลให้สถาบันครอบครัวสูญเสีย บทบาทในการอบรมสั่งสอน การถ่ายทอดวิถีการดำรงชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ทำให้ชาวไทยภูเขาหันมาใช้ชีวิตอย่างคนไทยพื้นราบ โดยการละทิ้งค่านิยมอันดั้งเดิมของบรรพบุรุษ (พินิจ รัตนกุล, 2524) และละอายในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง ถูกวิถีชีวิตเรียบง่ายที่พึงตัวเอง และธรรมชาติว่าเป็นชีวิตที่ยากจน มีมาตรฐานความเป็นอยู่ต่ำ ง่าย และไม่รักถิ่นฐาน (เดือนใจ ดีเทศน์, 2527 และ สมโรจน์, 2539)

นอกจากนั้นแล้ว การไม่มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ภาษาของตน ยังทำให้เด็กชาวไทยภูเขา ตัดขาดจากวัฒนธรรมทางภาษาจากเชื้อชาติของตน ส่งผลให้เด็กเหล่านั้นขาดความภูมิใจใน ความเป็นชาวไทยภูเขา เพราะการพูดภาษาของตนเองกลายเป็นเรื่องล้าสมัย และการดำรงชีวิต ทำมากลางสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ซับซ้อนในปัจจุบัน ยังทำให้สถาบันทางสังคมของ ชาวไทยภูเขาเริ่มไม่มั่นคง เนื่องด้วยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมตามจารีตประเพณีต่าง ๆ ได้ หมดบทบาทของตัวเองอย่างสิ้นเชิง เด็กรุ่นใหม่แสดงอาการเมินเฉยต่อบุคคล และกฎระเบียบทาง จารีตประเพณีของเผ่าพันธุ์ วัฒนธรรมและกิจกรรมตามจารีตของชนเผ่าจึงถูกลดคุณค่ากลายเป็น การแสดงเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ผลผลิตจากภูมิปัญญาชนเผ่ากลายเป็นของเก่าที่ถูกซื้อไป ประดับบาร์มี หรือเป็นเครื่องบอกรสนิยมของคนไทยพื้นราบและชาวต่างประเทศ ชีวิตสังคมของ ชาวไทยภูเขาจึงเต็มไปด้วยความสับสนและความยากลำบากในการนิยามตนเอง เมื่อระบบคุณค่า

ถูกทำให้มีลักษณะสาธารณะ ระบบศีลธรรมถูกละเลยจนทำให้สังคมส่วนรวมก้าวเข้าสู่ภาวะเสื่อมโทรม เกิดการแก่งแย่งแข่งขันมากกว่าการกำหนดกฎ กติกา การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างยั่งยืน หรือทำงานร่วมกันเพื่อสร้างพันธะผูกพันหรือเกื้อหนุนกัน ส่งผลให้ระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมก้าวไปสู่ภาวะแตกสลาย (ทวิช จตุวรพฤกษ์, สมเกียรติ จำลอง และ ทงวิทย์ เชื่อมสกุล, 2540)

ชนเผ่าอ่าซ่า(Akha) เป็นกลุ่มที่มีภาษาพูดในตระกูลทิเบต-พม่า(Tibet-Burma-Speaking) สาขาโลโล (Lololish) มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่บนภูเขาทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีนในแถบมณฑลยูนนาน จากนั้นได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานทางตอนใต้ผ่านทางตะวันออกของประเทศพม่าทางตะวันตกของประเทศลาว และทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนามเรื่อยมาจนถึงทางตอนเหนือของประเทศไทยในปี ค.ศ. 1903 (Alting von Geusau, 1983) แต่ละแห่งรู้จักชาวอ่าซ่าในชื่อต่างกันแต่สำหรับคนไทยนั้นรู้จักในนามของ “อีก่อ” (Ekaw) (Kammerer, 1991) ในปัจจุบันชาวอ่าซ่าตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทยทั้งเชียงใหม่ ตาก น่าน เพชรบูรณ์ แพร่ ลำปาง และพะเยา เป็นจำนวน 56, 616 คน โดยร้อยละ 83 ของชาวอ่าซ่าทั้งหมดจะอาศัยในพื้นที่จังหวัดเชียงราย (กรมประชาสงเคราะห์, 2541) ชาวอ่าซ่าในประเทศไทยแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มอู้อ่าซ่า กลุ่มลอมอ่าซ่า และกลุ่มผามอ่าซ่า (กรมประชาสงเคราะห์, 2543) ซึ่งการแบ่งกลุ่มอ่าซ่านี้ แบ่งโดยอาศัยความแตกต่างทางภาษาและความแตกต่างของเครื่องแต่งกาย

วิถีชีวิตของชาวอ่าซ่าเป็นไปอย่างเรียบง่ายพึ่งพาตนเองเป็นส่วนใหญ่โดยอาศัยปัจจัยสี่จากป่าและธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ชนอ่าซ่าเป็นกลุ่มชนที่รักธรรมชาติ รักความสงบ มีจิตใจที่ดั่งงามชอบสันโดษ ไม่ชอบความรุนแรง และเป็นกลุ่มชาวไทยภูเขาที่มีการติดต่อกับคนนอกเผ่าน้อยที่สุด นอกจากนั้นแล้ว ชาวอ่าซ่าจะปลูกฝังให้ลูกหลานทุกคนเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของบรรพบุรุษสืบต่อกัน ซึ่งเห็นได้จากในรอบปีหนึ่ง ๆ ชาวอ่าซ่าจะมีพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติอย่างมากมาย โดยผู้อาวุโสจะเป็นผู้จดจำและถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน (ลัมย์ สุทธิธรรม, 2541) จึงกล่าวได้ว่าชนเผ่าอ่าซ่าเป็นชนเผ่าที่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับชนชาวเขาเผ่าอื่น และในปัจจุบันพบว่าชาวอ่าซ่ายังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่เชื่อถือกันมาของชนเผ่าอย่างเหนียวแน่น (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, 2518 ลัมย์ สุทธิธรรม และ สมชาย แสงเดช, 2530)

หมู่บ้านปลายฟ้าเป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่า ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นหมู่บ้านแรกที่ชนเผ่าอาข่าได้เข้ามาอาศัยอยู่ ปัจจุบันหมู่บ้านปลายฟ้ามีชนอาข่าอยู่รวมกัน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคูไล อาข่า ลอมิอาข่าและผาหมี่อาข่า และมีลักษณะที่ต่างไปจากหมู่บ้านอื่น ๆ ระหว่างกลุ่มชนเผ่าอาข่าด้วยกัน คือ จัดว่าเป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มชนอาข่าในกลุ่มผาหมี่อาข่าเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย นอกจากนั้นแล้วในหมู่บ้านอาข่าอื่น ๆ จะมีการรับคริสตศาสนาเข้ามาแทนที่การนับถือผีบรรพบุรุษ ด้วยเหตุผลที่ว่า การยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่เดิมนั้นยุ่งยากและขัดต่อสภาพการดำรงชีวิตท่ามกลางสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ซับซ้อน หากแต่หมู่บ้านปลายฟ้า ยังคงมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่าดั้งเดิมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง และจากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของทางราชการ ซึ่งต้องมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ทำให้ชุมชนอาข่าบ้านปลายฟ้าให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากค่านิยมที่ชาวบ้านทุกครัวเรือน ส่งบุตรหลานของตนเข้าสู่ระบบการศึกษาตามความเข้าใจที่ว่า การศึกษาเป็นสิ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ทำให้ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ และสามารถมีชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้อย่างภาคภูมิใจ

การศึกษาจึงมีความสำคัญและสัมพันธ์กับวัฒนธรรม เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ทำให้วัฒนธรรมสามารถดำรงสืบต่อไปในลักษณะที่ดงามและถูกต้อง โดยการให้ความรู้ความเข้าใจพร้อมทั้งการฝึกทักษะ และการเสริมสร้างเจตคติที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลายตั้งแต่ในวัยเด็ก ซึ่งเป็นวัยที่จะซึมซับและวางรากฐานความเชื่อ เจตคติสำหรับชีวิตของแต่ละคน (Baruth and Manning, 1992) ดังนั้นเมื่อเป้าหมายหลักของการศึกษา คือ การสร้างคนให้เป็นผู้มีชีวิตที่ดีงาม โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้คนมีความรู้ ความชำนาญในวิชาชีพต่าง ๆ จนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างสรรค์และเกื้อกูลแก่สังคมได้นั้น ระบบการศึกษาจึงต้องเป็นระบบที่เปิดกว้าง ให้อิสระและทางเลือกสูงสุด โดยอาศัยความเชื่อมโยงของบ้าน โรงเรียน วิถีชีวิตในชุมชน และทุก ๆ ส่วนของสังคม เพราะการศึกษา คือ ทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ฉะนั้นการจะพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์พร้อมไปด้วยกันกับการสร้างสรรค์บทบาทของการศึกษาที่จะมาแก้ไขปัญหา จึงต้องพิจารณาตั้งแต่ฐานอันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง เพื่อให้เกิดดุลยภาพที่สัมพันธ์กับวัตถุ ู้จักการให้และการได้อยู่บนหลักการประชาธิปไตย ความเสมอภาพ เสรีภาพและอิสรภาพ

การถ่ายทอดและปลูกฝังทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการทางการศึกษา ที่เกิดขึ้นทั้งในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน แต่ในสภาพของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสมาชิกของสังคมต้องรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้น บางครั้งอาจทำให้เกิดความรู้สึกถึงความขัดแย้ง

ทางวัฒนธรรมขึ้นได้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่า ในสภาพที่โลกและสังคมมีความเจริญอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญทางด้านวัตุนั้น เด็กชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา โดยก้าวเข้าสู่ระบบการศึกษาซึ่งมีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่ต่างไปจากวัฒนธรรมของตนนั้น เด็กเหล่านี้จะมีกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมอย่างไร เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีสิทธิเสรีภาพ ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและได้รับการยอมรับจากสังคม และสำคัญที่สุดก็คือ เพื่อให้เด็กอ่าซ่าได้ตระหนักถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน และเห็นความจำเป็นในการฟื้นฟู ดำรงรักษาไว้ ประยุกต์ใช้ พัฒนาและคุ้มครองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเองให้คงอยู่สืบไป

คำถามวิจัย

คำถามวิจัยในการศึกษากระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่าของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าระดับประถมศึกษาในหมู่บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงราย ครั้งนี้ คือ เด็กนักเรียนอ่าซ่าระดับประถมศึกษา บ้านปลายฟ้า มีกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่าด้านการดำรงชีพ ภาษา ศาสนา ศิลปะและสังคมอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่าของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าในระดับประถมศึกษา บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงราย ในด้านที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการดำรงชีพ ภาษา ศาสนา ศิลปะ และสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นความพยายามทำความเข้าใจ และอธิบายถึงกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าในระดับประถมศึกษา โดยมองว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ช่วยให้เด็กอ่าซ่าสามารถบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่า อันเป็นกลไกในการสร้างอัตลักษณ์ และเป็นพลังในการต่อสู้กับความขัดแย้งและการแทรกแซงทางวัฒนธรรมจากภายนอก โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (An Ethnographic Study)
2. การเลือกประชากรศึกษา กลุ่มกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าขาระดับประถมศึกษาในหมู่บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนทอฝัน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2545 จำนวน 6 คน แยกเป็นชาย 3 คน และหญิง 3 คน
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นหลัก โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 6 เดือน
4. งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าข่าของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าข่าในระดับประถมศึกษา โดยศึกษาข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
 - 4.1 การบูรณาการวัฒนธรรมด้านการดำรงชีพ
 - 4.1.1 อาหาร
 - 4.1.2 การแต่งกาย
 - 4.2 การบูรณาการวัฒนธรรมด้านภาษา
 - 4.2.1 ภาษาไทย
 - 4.2.2 ภาษาอ่าข่า
 - 4.3 การบูรณาการวัฒนธรรมด้านศาสนา
 - 4.3.1 ความเชื่อ
 - 4.3.2 ประเพณีและพิธีกรรม
 - 4.4 การบูรณาการวัฒนธรรมด้านศิลปะ
 - 4.4.1 การละเล่น
 - 4.4.2 นิทาน
 - 4.4.3 ดนตรี
 - 4.5 การบูรณาการวัฒนธรรมด้านสังคม
 - 4.5.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัว
 - 4.5.2 บทบาทหน้าที่ในครอบครัว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ของแนวทางในการดำเนินชีวิต ตามแบบแผนความประพฤติที่มนุษย์กำหนดขึ้น โดยมีการถือปฏิบัติและถ่ายทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผน เพื่อหล่อหลอมให้คนในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งเป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมไทยสามารถรับรู้ เข้าใจ ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันในสังคมไทย ตามประเภทของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ 1) วัฒนธรรมการดำรงชีพ 2) วัฒนธรรมภาษา 3) วัฒนธรรมศาสนา 4) วัฒนธรรมศิลปะ และ 5) วัฒนธรรมสังคม

วัฒนธรรมอำเภอ หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคมอำเภอ ซึ่งเป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมอำเภอสามารถรับรู้ เข้าใจ ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันในสังคมอำเภอ ตามประเภทของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ 1) วัฒนธรรมการดำรงชีพ 2) วัฒนธรรมภาษา 3) วัฒนธรรมศาสนา 4) วัฒนธรรมศิลปะ และ 5) วัฒนธรรมสังคม

วัฒนธรรมการดำรงชีพ หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตของเด็กนักเรียนอำเภอในชุมชนบ้านปลายฟ้า ทางด้านอาหารและการแต่งกาย

วัฒนธรรมภาษา หมายถึง ภาษาที่เด็กนักเรียนอำเภอในชุมชนบ้านปลายฟ้าใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงวิธีการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ภายในชุมชนบ้านปลายฟ้าและสังคมภายนอก

วัฒนธรรมศาสนา หมายถึง ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เด็กนักเรียนอำเภอในชุมชนบ้านปลายฟ้ายึดถือปฏิบัติในสังคม เพื่อสร้างสันติสุขและความเข้าใจให้แก่สังคม

วัฒนธรรมศิลปะ หมายถึง ความงดงามทางสุนทรียภาพ มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเด็กนักเรียนอำเภอในชุมชนบ้านปลายฟ้า อันได้แก่ การละเล่น นิทาน และการดนตรี

วัฒนธรรมสังคม หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ และบทบาทหน้าที่ในครอบครัวของเด็กนักเรียนอ่าซ่าในชุมชนบ้านปลายฟ้า เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงในชุมชน

กระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่า หมายถึง รูปแบบของการบูรณาการวัฒนธรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบูรณาการวัฒนธรรม และผลของวัฒนธรรมบูรณาการที่มีต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ที่ได้จากการที่เด็กนักเรียนอ่าซ่าในชุมชนบ้านปลายฟ้า ประสานวัฒนธรรมอ่าซ่าด้านการดำรงชีพ ภาษา ศาสนา ศิลปะ และสังคมที่แตกต่างเข้ากับฐานวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ชาวไทยภูเขา หมายถึง คนอ่าซ่าที่มีถิ่นฐานครอบครัวอยู่ในหมู่บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้รับการโอนสัญชาติเป็นสัญชาติไทย อาศัยและทำมาหากินอยู่ในหมู่บ้านปลายฟ้าอย่างถาวร และมีวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชนเผ่า ทั้งทางด้าน การดำรงชีพ ภาษา ศาสนา ศิลปะและสังคม

คนอ่าซ่า หมายถึง บุคคลที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษอ่าซ่า พูดภาษาอ่าซ่า มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีแบบอ่าซ่า และมีความรู้สึกว่าเป็นคนอ่าซ่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่จะศึกษา โดยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นหลัก โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เลือกหมู่บ้านและประชากรที่ศึกษา
2. สัมภาษณ์ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เด็กนักเรียนในหมู่บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนทอฝัน ในระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2545 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน
3. สร้างและเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
 - 3.1 แนวคำถามการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่า
 - 3.2 แบบบันทึกภาคสนาม
 - 3.3 แบบบันทึกข้อมูลจากเทปบันทึกเสียง

3.4 แบบบันทึกข้อมูลภาพถ่าย

3.5 อุปกรณ์ช่วยในการเก็บข้อมูลภาคสนาม เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

4. ศึกษาสภาพของชุมชนและโรงเรียน และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต สัมภาษณ์ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นไปพร้อม ๆ กัน เป็นระยะเวลา 4 เดือน
5. เก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมอีกครั้ง เป็นระยะเวลา 2 เดือน
6. นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามระเบียบวิธีการวิจัย
7. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าชาของเด็กนักเรียนอ่าชาในระดับประถมศึกษา บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตามสภาพที่เป็นจริง
2. ได้แนวทางในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ปัญหาและภูมิหลังของเด็ก เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม
3. ได้แนวทางในการปรับทิศทางการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้การเรียนรู้ในโรงเรียนสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชน